

ODGOVORI EUROPSKE KOMISIJE

NA TEMATSKO IZVJEŠĆE EUROPSKOG REVIZORSKOG SUDA

Inicijativa LEADER i lokalni razvoj pod vodstvom zajednice potiču lokalnu angažiranost, ali još nema dovoljno dokaza o dodatnim koristima

Sadržaj

SAŽETAK (odlomci I.–XI.)	2
UVOD (odlomci 1.–18.)	3
OPSEG REVIZIJE I PRISTUP (odlomci 19.–23.)	4
OPAŽANJA (odlomci 24.–75.)	4
ZAKLJUČCI I PREPORUKE (odlomci 76.–84.)	7
1. preporuka – Potrebno je provesti sveobuhvatnu evaluaciju troškova i koristi programa LEADER	7
2. preporuka – Potrebno je ocijeniti pristup lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice	8

Ovaj dokument sadržava odgovore Europske komisije na opažanja iz tematskog izvješća Europskog revizorskog suda, u skladu s člankom 259. [Financijske uredbe](#), i objavit će se zajedno s tematskim izvješćem.

SAŽETAK (odlomci I.–XI.)

Zajednički odgovor Komisije na sažetak

U 30 godina od početka njezine primjene pokazalo se da je metoda LEADER¹ relevantna te da je i dalje aktualna. Dodana vrijednost te metode proizlazi iz njezine potpune primjene², a očituje se u dokazivim koristima u smislu upravljanja na lokalnoj razini, poboljšanju društvenog kapitala i boljim rezultatima *projekata u okviru programa LEADER u usporedbi s rezultatima koji nisu povezani s tim programom*.

Danas u Europskoj uniji i izvan nje postoji mreža od 2 800 lokalnih akcijskih skupina u okviru programa LEADER³. U toj mreži sada sudjeluju deseci tisuća članova lokalnih akcijskih skupina, kao što su lokalna tijela, socijalna i gospodarska udruženja, poduzeća i građani iz ruralnih područja, te obuhvaća većinu europskih ruralnih područja i prenosi pozitivnu sliku EU-a.

Znatno ulaganje EU-a u ljudski i društveni kapital stvaranjem i djelovanjem lokalnih akcijskih skupina i njihovih mreža odražava Komisijinu trajnu predanost jačanju lokalnih zajednica i demokratskog sudjelovanja u EU-u.

Budući da omogućuju neprocjenjivo ulaganje u ljude, vođenje i kolektivno učenje u ruralnim područjima, sredstva dodijeljena za rad lokalnih akcijskih skupina daleko nadilaze okvire „administrativnih troškova”. Te nematerijalne koristi uključuju i vrijedan rad na odnosima s javnošću, koji se u okviru programa LEADER provodi promicanjem financiranja ruralnog razvoja u lokalnim ruralnim zajednicama i komunikacijom s brojnim građanima iz ruralnih područja, čija se kvaliteta života zahvaljujući tomu poboljšala.

Zbog svoje participativne naravi postupak upravljanja strategijom također povećava društveni i ljudski kapital na lokalnoj razini. Taj postupak obuhvaća razmjenu informacija, gradi povjerenje, jača odnose, osnažuje lokalne dionike te putem osposobljavanja, pregovaranja i umrežavanja povećava kapacitete građana.

Zajednice u okviru programa LEADER od početka su se poticale na prilagodbu i učenje. Komisija je ulagala u nacionalne i regionalne mreže programa LEADER te u umrežavanje na europskoj razini. Time se pridonosi izgradnji otpornosti i odgovara na glavne prioritete Komisije⁴, kao što su oporavak od pandemije bolesti COVID-19, socijalna uključenost i digitalna transformacija.

¹ „LEADER” je pokrata nastala od francuskog izraza *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*, što znači „povezanost aktivnosti za razvoj ruralnoga gospodarstva”. Metoda LEADER omogućuje lokalnim akcijskim skupinama, koje se sastoje od javnih i privatnih socijalnih i gospodarskih subjekata, da utvrde i provedu svoje strategije na lokalnoj i teritorijalnoj razini, da potiču inovacije na lokalnoj razini te da sudjeluju u međuteritorijalnoj suradnji i umrežavanju.

² Dodana vrijednost metode LEADER proizlazi iz potpune primjene te metode (Smjernice: Evaluacija inicijative LEADER/CLLD (lokalni razvoj pod vodstvom zajednice), Europska evaluacijska mreža za ruralni razvoj (2017.), str. 21.) Vođenje i potpora izgradnji kapaciteta također su važni za njezinu provedbu, što je potvrdila nedavna popratna studija uz evaluaciju utjecaja programa LEADER na uravnotežen teritorijalni razvoj (2022.). (https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cmef/rural-areas/evaluation-support-study-impact-leader-balanced-territorial-development_hr)

³ Pristup LEADER primjenjuje se i u nekim zemljama koje nisu članice EU-a, kao što su Turska, Srbija, Sjeverna Makedonija i Moldova.

⁴ Komunikacija o europskom zelenom planu (COM(2019) 640 final); Komunikacija o strategiji „od polja do stola” (COM(2020) 381 final); Komunikacija o strategiji EU-a za bioraznolikost do 2030. (COM(2020) 380 final); https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_hr https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_hr;

Budući da događaji zadnjih godina zahtijevaju temeljitu analizu, Komisija će se više potruditi da pokaže doprinos programa LEADER društvenom kapitalu i upravljanju na lokalnoj razini, uključujući učinke mreže. Komisija će olakšati razumijevanje te nematerijalne imovine i osmisliti metodologije za njezino bilježenje te na to poticati države članice.

EU ulaže u kvalitetu strategija lokalnog razvoja podupiranjem njihove izrade te osposobljavanja i drugih aktivnosti potencijalnih lokalnih akcijskih skupina. Države članice organiziraju ocjenjivanje kvalitete strategija u skladu s jasnim kriterijima. Tako mnoga područja mogu sudjelovati i napredovati, uključujući područja s nižim početnim društvenim kapitalom.

Program LEADER ne obuhvaća samo gospodarsku nego i društvenu te okolišnu održivost, što ga čini relevantnim za sva ruralna područja u EU-u.

Projekti koje podupire program LEADER temelje se na strategijama lokalnog razvoja o kojima su zajednički pregovarali lokalni dionici. Bolja kvaliteta rezultata projekata u okviru programa LEADER može se očitovati na razne načine koji izravno proizlaze iz metode LEADER, kao što su: inovacije na lokalnoj razini, blizina i aktivno vođenje radi uključivanja sudionika koji inače ne bi sudjelovali, veća održivost, vrednovanje jedinstvenih prednosti određenog područja, uključujući kreativne i tradicionalne sektore, potpora lokalnom identitetu, pružanje usluga zajednici, povezanost projekata i sudionika te drugi aspekti. Nekim projektima pokrivaju se osnovne lokalne potrebe (posebno u općinama s niskom poreznom osnovicom), koje su često preduvjet za razvoj u drugim područjima, ali bi se bez projekta LEADER ispunile kasnije ili se uopće ne bi ispunile. Komisija će potaknuti države članice da intervencije u okviru programa LEADER usmjere u područja u kojima bi primjena pristupa LEADER donijela veću dodanu vrijednost, a da pritom ipak ostave dovoljno prostora za odluke na temelju pristupa „odozdo prema gore” radi prilagodbe lokalnim potrebama i odabirima.

Osim toga, usporedba rezultata programa LEADER s drugim modelima financiranja bila bi složen zadatak, koji bi s jedne strane uključivao pravilno utvrđivanje nematerijalnih doprinosa tog projekta, a s druge strane rizika i troškova drugih programa financiranja.

Nadalje, Komisija potiče države članice da preispitaju mehanizam provedbe, a posebno da izbjegavaju udvostručavanje funkcija lokalnih akcijskih skupina i povezanih ustanova te da smanje administrativno opterećenje upotrebom jednostavnijih mogućnosti obračuna troškova i oslobode resurse kako bi intenzivirale aktivnosti vođenja i izgradnje kapaciteta.

Komisija će i dalje surađivati s državama članicama na promicanju bolje primjene metode LEADER u svim lokalnim akcijskim skupinama te na dokazivanju njezine dodane vrijednosti. Opažanja Europskog revizorskog suda koristan su korak u tom smjeru.

Komisija djelomično prihvaća prvu preporuku o analizi troškova i koristi programa LEADER te u potpunosti prihvaća drugu preporuku koja se odnosi na ocjenu pristupa CLLD-a.

UVOD (odlomci 1.–18.)

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 1. do 16.

Lokalne akcijske skupine donose izravnu vrijednost lokalnim zajednicama. Njihove zadaće uključuju vođenje strategije lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice radi olakšavanja razmjene informacija među dionicima i promicanja strategije te podupiranja potencijalnih korisnika u pripremi operacija i izradi prijava. Te zadaće daleko nadilaze ono što se može smatrati „administrativnim troškovima”, čija gornja granica od 25 % predviđena u članku 35. stavku 1. točki (e) Uredbe (EU) 1303/2013 obuhvaća i te aktivnosti.

Države članice mogu pružiti dodatne smjernice o uključenosti partnerstava, a Komisija će ih poticati da osiguraju da partnerstava lokalnih akcijskih skupina budu uključiva te osobito da mladi, žene i skupine u nepovoljnijem položaju sudjeluju u tijelima za donošenje odluka.

Program LEADER ne obuhvaća samo gospodarsku nego i društvenu te okolišnu održivost, što ga čini relevantnim za sva ruralna područja u EU-u. Potrebe za socijalnom uključenosti te za prilagodbom klimatskim i okolišnim promjenama nisu ograničene na područja sa slabim gospodarskim rezultatom.

Činjenica da države članice smatraju pristup LEADER vrijednim odražava se u značajnoj količini dodijeljenih sredstava, koja je bitno veća od zakonskog minimuma za Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) te u dobrovoljnom prihvaćanju u okviru drugih europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI). Mjera LEADER za programe ruralnog razvoja u EU-27 u razdoblju 2014.–2022. iznosi 6,4 %.

Štoviše, zbog svoje participativne naravi postupak upravljanja strategijom isto tako povećava društveni i ljudski kapital na lokalnoj razini. Taj postupak obuhvaća razmjenu informacija, gradi povjerenje, jača odnose, osnažuje lokalne dionike te putem osposobljavanja, pregovaranja i umrežavanja povećava kapacitete građana.

OPSEG REVIZIJE I PRISTUP (odlomci 19.–23.)

Nema odgovora Komisije.

OPAŽANJA (odlomci 24.–75.)

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 24. do 30.

Komisija smatra da lokalne akcijske skupine čine mnogo više od pukog poticanja lokalne angažiranosti te da financiranje njihova rada predstavlja ulaganje EU-a u ljudski i društveni kapital u ruralnim područjima, premda sa sporim postupcima odobravanja.

Gornja granica od 25 %⁵ za tekuće troškove lokalnih akcijskih skupina izričito uključuje vođenje područja, olakšavanje razmjene među dionicima, informiranje, promicanje strategije i potporu potencijalnim podnositeljima zahtjeva pri razvoju aktivnosti te upravljanje, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 31. do 37.

EU pruža znatnu potporu za pripremu strategija lokalnog razvoja kako bi osigurao njihovu kvalitetu. Takva potpora obuhvaća osposobljavanje, stručnu potporu te savjetovanje dionika. Osim toga, države članice vode postupak s pomoću metodoloških smjernica i drugih sredstava.

Komisija smatra da bi sve strategije lokalnog razvoja odabrane za provedbu trebale udovoljavati standardima kvalitete. Obveza država članica da utvrde kriterije za kvalitativni odabir strategija lokalnog razvoja sadržana je u zakonodavstvu.

⁵ Člankom 35. Uredbe (EU) 1303/2013 jasno se utvrđuje da gornja granica od najviše 25 % obuhvaća: upravljanje strategijom lokalnog razvoja te vođenje, razmjene među dionicima, informiranje i potporu potencijalnim podnositeljima zahtjeva pri razvoju njihovih aktivnosti.

Međutim, utvrđivanje kriterija za kvalitativni odabir strategija lokalnog razvoja ne mora značiti da će uvijek biti strategija koje se mogu odbaciti. To ovisi o kontekstu svake države članice. Postoji potreba za „uključivošću” kako bi se raznim područjima omogućilo da rastu u smislu društvenog kapitala te za mrežama.

Iako su ocijenjene sve strategije lokalnog razvoja, neke države članice, primjerice Rumunjska, nisu uspostavile sustav za osiguravanje minimalne razine kvalitete. Slovačka i Grčka primijenile su sustav transparentnih kriterija s minimalnom prolaznom ocjenom kao zajednički standard kvalitete. Češka je utvrdila da su neki transparentni kriteriji obvezni za sve strategije, a lokalne akcijske skupine (LAG-ovi) imale su mogućnost da prije odabira poboljšaju strategije koje su podnijele.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 45. do 53.

Komisija je poticala i nastavit će poticati države članice da intervencije u okviru programa LEADER usmjere u područja u kojima bi se pružila dodana vrijednost za strateške planove u okviru ZPP-a za razdoblje 2023.–2027. te da pritom zadrže potrebnu fleksibilnost kako bi primjenom pristupa „odozgo prema dolje” zadovoljile lokalne potrebe.

U tu će svrhu Komisija pojačati praćenje i poboljšati metodologiju kako bi dokazala doprinos programa LEADER društvenom kapitalu i upravljanju na lokalnoj razini. Državama članicama predlaže se niz relevantnih pokazatelja za praćenje, kojima se uspostavlja ravnoteža između relevantnosti i jednostavnosti prikupljanja podataka.

Komisija je svjesna administrativnog opterećenja lokalnih akcijskih skupina i državama članicama savjetuje da pažljivo prilagode svoje sustave provedbe tako da budu usmjereni na osnovne funkcije lokalnih akcijskih skupina⁶ te da jasnije definiraju odgovornosti i izbjegavaju udvostručavanje zadaća. Uvelike se promiče i primjena jednostavnijih mogućnosti obračuna troškova. Time bi se lokalnim akcijskim skupinama trebalo omogućiti da oslobode resurse kako bi intenzivirale aktivnosti vođenja i izgradnje kapaciteta.

Određeni dio tog rada obavlja se putem Europske mreže za ruralni razvoj (EMRR).

Komisija je s pomoću službe za pomoć pri evaluaciji razvila smjernice, organizirala radionice na razini EU-a i u državama članicama i provodila aktivnosti informiranja kako bi se poboljšalo praćenje i evaluacija programa LEADER i prikupljanje podataka. Dakle, Komisija i služba za pomoć pri evaluaciji temeljito su razmislile pitanje evaluacije programa LEADER te su poticale države članice da je poboljšaju.

Prema najnovijim podacima iz godišnjih izvješća o provedbi nekoliko je država članica provelo evaluacije programa LEADER. Dovršeno je 85 evaluacija programa LEADER/CLLD.

Kad je riječ o predstojećoj evaluaciji učinka programa LEADER na uravnotežen teritorijalni razvoj, Komisija ističe da će se ta evaluacija provesti u skladu s načelima bolje regulative te da će obuhvatiti pet kriterija⁷. Kriterij evaluacije koji se ocjenjuje stoga je dodana vrijednost EU-a, a ne dodana vrijednost programa LEADER. Kriterij dodane vrijednosti EU-a odnosi se na pitanje donosi li predmetna politika (LEADER), i zašto, bolje rezultate ako se primjenjuje na razini EU-a umjesto na drugim razinama upravljanja (nacionalnoj, regionalnoj), a ne na pitanje kakvi su rezultati primjene metode LEADER u usporedbi s rezultatima koji nisu povezani s tom metodom (npr. usporedba s potporom u okviru klasične mjere ruralnog razvoja na temelju pristupa „odozgo prema dolje”).

Osim toga, Komisija naglašava da dodana vrijednost programa LEADER nije obvezan, već preporučen pristup pri ocjenjivanju programa LEADER u okviru postupka evaluacije.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 54. do 56.

⁶ Osnovne isključive funkcije LAG-ova navedene su u članku 33. stavku 1. Uredbe (EU) 1060/2021.

⁷ Pet kriterija evaluacije jesu: učinkovitost, djelotvornost, relevantnost, dosljednost i dodana vrijednost EU-a.

Komisija smatra da su mnogi projekti koje Sud ocjenjuje imali potencijal da lokalnim zajednicama donesu dodatne koristi koje su izravno povezane s metodom LEADER. Te bi se koristi mogle prikazati primjerice s pomoću inovacija na lokalnoj razini, suradnje među akterima, vrednovanja jedinstvenih značajki određenog područja, jačanja identiteta zajednice, potpore kreativnim ili tradicionalnim industrijama ili pružanja usluga koje su potrebne na određenom području. Sama raznolikost područja primjene i intenzitet lokalne angažiranosti u mnogim, uglavnom manjim projektima vidljiva je i u projektima koje je Sud analizirao u Prilogu III.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 57. do 58.

Promatranjem izoliranih projekata može se propustiti šira slika. Neke strategije uključuju projekte kojima se ispunjavaju „osnovne” potrebe, ali te su potrebe važne za sveukupnu strategiju i bez financiranja u okviru programa LEADER ne bi bile ispunjene ili bi se to dogodilo znatno kasnije.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 61. do 63.

Budući da aspekte upravljanja na lokalnoj razini i društvenog kapitala može biti teško ocjenjivati (riječ je o postupku koji zahtijeva znatne resurse i koji je pretežito kvalitativan), neke se metodologije mogu prilagoditi i iskoristiti. Komisija će više raditi na tome unutar okvira umrežavanja i evaluacija u EU-u.

Premda ocjenjivanje povećanja društvenog kapitala može biti složeno, postoji konsenzus o tome da je društveni kapital važan čimbenik rasta, koji pridonosi smanjenju transakcijskih troškova, jačanju ugovora, poduzimanju rizika, inovacijama, kolektivnom učenju i društvenoj prilagodbi, što objašnjava zbog čega mnoge države članice koriste program LEADER za prevladavanje brojnih društvenih izazova, kao što su socijalna uključenost te, u novije vrijeme, oporavak od pandemije bolesti COVID-19.

Komisija isto tako podupire projekte u okviru programa Obzor 2020 kako bi se razvile metodologije za bolje ocjenjivanje društvenih aspekata. Projektima kao što su SIMRA, IMAJINE ili MATILDE nastoje se razviti rješenja koja se mogu primijeniti na praćenje i evaluaciju društvenih aspekata i lokalnog razvoja u ruralnim područjima i koja se mogu upotrijebiti pri ocjenjivanju dodane vrijednosti programa LEADER. Ti su resursi uključeni i u bazu znanja službe za korisničku podršku pri evaluaciji kako bi se državama članicama i stručnjacima pomoglo da pronađu korisne alate za ocjenjivanje programa LEADER.

Kako bi se državama članicama i evaluatorima osigurala informacije o potencijalu takvih projekata za evaluaciju, Komisija je preko službe za korisničku podršku pri evaluaciji razvila „bazu znanja” koja sadržava analize takvih projekata kako bi objasnila kako njihovi rezultati mogu biti korisni pri evaluaciji ZPP-a, uključujući socioekonomske aspekte i lokalni razvoj.

Na temelju iskustva stečenog iz objedinjenog godišnjeg izvješća o provedbi Komisija je preko službe za korisničku podršku pri evaluaciji isto tako radila na poboljšanju kvantifikacije za izračun doprinosa programa LEADER s obzirom na *ex post* evaluaciju trenutanih programa ruralnog razvoja.

Zajednički odgovor Komisije na odlomke od 64. do 75.

U skladu s člankom 10. Uredbe (EU) 1303/2013 (Uredba o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014.–2020.) zajedničkim strateškim okvirom utvrđuju se strateška temeljna načela. Međutim, njome se ne nameću daljnje obveze državama članicama, već bi se trebalo pojednostaviti planiranje programa.

Kad je riječ o koordinaciji među odgovornim tijelima država članica, strukturirana suradnja u okviru strategije CLLD-a financirane iz više fondova može napraviti pozitivnu razliku (u smislu pristupa

financiranju, stručnom znanju drugog sektora, resursima) u usporedbi sa situacijom u kojoj nema zajedničke strategije, npr. pristup pomoćnim programima može biti izazov ako je riječ o različitim razinama uprave.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE (odlomci 76.–84.)

Odgovori Komisije

78. Gornja granica od 25 % obuhvaća upravljanje strategijama, vođenje, razmjene među dionicima i pružanje pomoći potencijalnim podnositeljima prijave pri razvoju njihovih aktivnosti. Osim toga, participativna narav upravljanja strategijom u kombinaciji s usmjerenošću na učenje i umrežavanje osnažuje lokalno stanovništvo i može se smatrati ulaganjem u lokalne zajednice.

79. Kvaliteta strategija lokalnog razvoja osigurava se brojnim mehanizmima, kao što su potpora njihovoj pripremi i kriteriji odabira (evaluacija kvalitete). EU financijski podupire pripremu strategija lokalnog razvoja s obzirom na njihovu kvalitetu. Prije odabira svaka se strategija ocjenjuje. Postoji i način za uključivanje područja čija je početna razina niža (u smislu društvenog kapitala), kako ne bi zaostajala.

80. Komisija prepoznaje da bi mogla postojati korelacija između značajki projekta i smanjenja administrativnog opterećenja. Kvaliteta projekta manifestira se kroz razne značajke u dijelu koji promicatelj projekta treba pokazati i u dijelu koji administrativni sustav treba provjeriti, pratiti i ocijeniti.

81. Komisija će i dalje poticati države članice da osiguraju da partnerstva lokalnih akcijskih skupina budu uključiva te osobito da mladi, žene i skupine u nepovoljnijem položaju sudjeluju u tijelima za donošenje odluka. To će se isto tako pratiti.

82. Komisija će s državama članicama raditi na poboljšanju ocjenjivanja i potvrđivanja dodane vrijednosti pristupa LEADER društvenom kapitalu i upravljanju na lokalnoj razini.

To će se ostvariti s pomoću praćenja, metodologija evaluacije i umrežavanja na razini EU-a.

83. Mnogi su se projekti temeljili na vođenju, suradnji među lokalnim partnerima ili inovacijama na lokalnoj razini, odnosno na upotrebi endogenih lokalnih resursa, što se moglo smatrati dodanom vrijednošću pristupa LEADER.

84. Strukturirana suradnja u okviru strategije CLLD-a financirane iz više fondova može napraviti pozitivnu razliku (u smislu pristupa financiranju, stručnom znanju drugog sektora, resursima) u usporedbi sa situacijom u kojoj nema zajedničke strategije, npr. pristup pomoćnim programima može biti izazov ako je riječ o različitim razinama uprave.

1. preporuka – Potrebno je provesti sveobuhvatnu evaluaciju troškova i koristi programa LEADER

Komisija djelomično prihvaća preporuku.

1.A Komisija prihvaća točku (a) 1. preporuke.

1.B Komisija prihvaća točku (b) 1. preporuke.

1.C. Komisija djelomično prihvaća točku (c) 1. preporuke.

Kad je riječ o programu LEADER u okviru ZPP-a, u želji da razvije njegov kapacitet za ocjenjivanje uključenosti tijela za donošenje odluka, Komisija priprema provedbeni akt kojim se od država članica zahtijeva da izvješćuju o dobi i spolu članova.

Međutim, Komisija ne prihvaća upućivanje na druge ciljne skupine jer takva analiza može biti kritičan problem za zaštitu osobnih podataka i prikupljanja podataka.

Osim toga, Komisija ne prihvaća rok provedbe 2023. Pod uvjetom da se taj pravni akt donese, podaci će biti dostupni 2026.

1.D Komisija prihvaća točku (d) 1. preporuke.

1.E Komisija djelomično prihvaća točku (e) 1. preporuke.

Provest će ovu preporuku u mjeri u kojoj će to biti moguće, uzimajući u obzir ograničenja prikupljanja podataka i razlike među državama članicama u onome što se definira kao zakonska zadaća.

2. preporuka – Potrebno je ocijeniti pristup lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice

Komisija prihvaća preporuku.